

**apropa
cultura**

Dossier pedagògic

Teatre



Autors: David Franch i Magda Puyo

Aquesta documentació ha estat elaborada després de
la sessió de formació Educa amb l'Art del 8 de febrer de 2014

ALGUNS CONCEPTES INTRODUCTORIS

Tots els éssers humans són creatius, necessiten de la imaginació i de la intuïció per prendre decisions més enllà de l'obvietat dels seus paràmetres de vida, de les seves possibilitats: potenciar les mirades polièdriques, fer veure que hi ha molts mons possibles i per tant que poden anar molt més enllà del quotidià. El coneixement a través de la intuïció, la sensibilitat i l'emoció.

Per altra part, i per tal de no crear frustracions i bloquejos, hem de descobrir en quins **àmbits de l'expressió** poden ser més riques les persones del col·lectiu amb el qual estem treballant o jugant (jugar/interpretar –jouer, play-):

-**La paraula**: els col·lectius de gent gran, que tenen una gran riquesa d'experiències, tenen moltes narracions.

-**L'expressió física i sensorial** amb els diferents graus de possibilitat de mobilitat: vista, oïda, tacte, olfacte, gust. Podem i hem de crear expressió amb tots els sentits (Teatro de los Sentidos)

-**L'expressió plàstica**: els materials i l'objecte com a element de significació (poesia visual)

-**La música**: joves i col·lectius amb dificultats d'aprenentatge.

- **La tecnologia**: els més joves, es poden sentir més identificats amb elements tecnològics –mòbil, tauletes, ordinadors...-que amb expressions corporals i pantomimes.

- **Improvisacions dramatitzades**: col·lectius amb els quals es puguin elaborar materials més complexos.

Hem de pensar que per tal de sortir dels propis tòpics, tabús, valors, prejudicis, dificultats i obsessions, primer cal que les mostrin, les verbalitzin o les representin per després oblidar-les i passar a altres àmbits. Per exemple, passar a l'àmbit de la imaginació amb ímputs molt més positius (en teatre moltes vegades, en una improvisació cal traspassar els primers 50 minuts, on surt tot això, per tal que després comencin a aflorar materials dramàtics interessants).

PRÀCTIQUES DEL TALLER

(IMPROVISACIÓ PEDAGÒGICA I TEATRAL):

Mitjançant la improvisació pedagògica i teatral cerquem demostrar que existeix un tipus d' intervenció en l' educació artística que es pot aplicar a diverses situacions educatives.

La **improvisació** és la tècnica actoral on l'actor / actriu representa alguna cosa imprevista, sense preparació prèvia, inventant a la calor de l'acció. Serveix com a procediment didàctic desenvolupant les capacitats de comunicació, d'expressió, d'elocució, d'escriptura, d'anàlisi i de crítica.

Improvisar implica espontaneïtat i un final obert. No coneixem les respostes. No preparem el camí, ni el destí. Vivim improvisant respostes constantment a les propostes del món que ens envolta. Al fer qualsevol cosa imprevista no la fem perquè sí, si no com a resposta a un estímul. El que fem és reaccionar espontàniament bevnt només de les nostres fonts i generant des d'elles totes totes les nostres respostes.

La improvisació es fonamenta en una sèrie de principis de repercussió en totes les facetes de la nostre vida, com són l'escolta, la flexibilitat i la fluïdesa. Totes elles són susceptibles de ser entrenades.

Improvisar és començar a caminar sense rumb prefixat, sense prejudicis, ni condicionats per concepcions o circumstàncies, és buscar una nova perspectiva.

Mitjançant la improvisació podem:

- Estimular l' expressió i la comunicació de la persona.
- Estimular la reflexió personal.
- Realitzar una millor avaluació.
- Corregir problemes d' aprenentatge.

METODOLOGIA

Una barreja d' improvisació i de joc improvisat, tant pedagògic com teatral, serà experimentat, seguit de reflexions i de discussions sobre la tècnica d'aprenentatge.

Practicarem a més diferents estils metodològics:

- Una metodologia basada en **els centres d'interès**. Partir dels interessos del participant i del grup permet trobar propostes en les quals tot participant estigui disposat a posar molt de si mateix.

- Una metodologia basada en **els processos de grup**. El coneixement de les dinàmiques grupals i el saber propiciar-les és una eina de gran ajut. El grup es converteix en molt més que la suma de les parts, i a la vegada és un excepcional mestre per a cada participant.

- **Una metodologia activa**. Improvisar implica acció, reflexió i de nou acció. Entre tots fem, i al fer anem construint i creant. La dinàmica de grup va evolucionant de propostes i improvisacions més simples a més complexes.

- **Una metodologia tensional**. Els anomenats models tensionals es mouen permanentment en tensió entre dos pols: les necessitats del participant i els models de progressió que va oferint l'animador d'acord amb aquestes necessitats.

- **Una metodologia descentralitzada**. No ens guiem per un únic raser sinó que ens hem d'adaptar a les circumstàncies de cada grup i el seu entorn sociocultural: no hi ha receptes per a tots els grups. La singularitat dels grups ens porta al respecte de l'autonomia de cada un d'ells i a una flexibilitat imprescindible per a una programació eficaç.

- **Una metodologia individualitzada**. Col·locar a cada participant en un programa que respecti el seu procés interior i que correspongui a les seves necessitats.

- **Una metodologia lúdica**. Permet col·locar al participant en una situació de distensió, sense judici de valors, sense sensacions d'ansietat. El joc és una porta i un estímul a la creativitat, a l'expressió i a l'originalitat.

PLANIFICACIÓ DE LA SESSIÓ:

Cal tenir en compte que un grup, tot i tenir característiques semblants, està format per individus que pensen, actuen i tenen nivells d'energia diferents. Cal treballar des del primer moment la concentració per ajudar al grup a oblidar el que passa fora de la sala.

Per iniciar la sessió farem un escalfament:

-Principi fonamental: **la motivació**... l'escalfament ens pot ajudar a, com a mínim, oblidar la desmotivació.

-Tot escalfament ha de tenir algun tipus d'**energia física** (depenent del col·lectiu), ha de ser excitant, interessant i divertit per tal que el grup s'ho passi bé.

-Cal tenir en compte que algunes persones necessiten ser estimulades físicament, altres necessiten ser estimulades **mentalment**.

-Tots els jocs d'escalfament han de procurar que els participants es concentrin en la situació real, **aquí i ara**, és a dir en l'espai, en el grup i en el temps.

-Els jocs d'escalfament ajuden a activar l'energia perduda en uns i a eliminar l'energia sobrant en altres. És a dir, algunes necessiten relaxar-se, altres activar-se.

-Estimulen la **consciència de grup** i atrauen el sentit de l'humor i l'alegria, elements indispensables pel treball posterior.

-Al final de l'escalfament haurien de tenir la sensació que han de parar per tal d'agafar alè... aleshores estan a punt per l'escolta.

Alguns consells per dinamitzar una sessió:

- És important que les regles del joc siguin clares: deixar temps per la pràctica abans de començar el joc. Cadascú ha de provar les seves habilitats.

- Cal fer algun exercici per tal que els participants coneguin bé la sala i la seva superfície... que amb el joc no puguin prendre mal si no tenen els límits clars.

- Cal planificar una seqüència de jocs per tal que cada joc sigui una preparació pel següent.

- La persona que dirigeix la sessió no s'ha de mantenir al marge, ha de participar en la majoria dels jocs i posar-se al lloc de "risc", tal com faran les altres persones del col·lectiu.

Al principi de cada joc cal tenir aquests punts en compte i explicar-los:

- **Finalitat:** Per què juguem a aquest joc?

- **Forma:** es més fàcil explicar la mecànica d'un joc si l'ajuda visual que aporta la forma ja s'ha establert (per exemple si juguem al "pica paret" col·loquem un jugador a la paret i els altres a l'altre extrem de cara a ell), si no l'explicació pot semblar massa abstracte.

- **Preparació física** sempre s'ha de revisar la preparació física del grup (si tots tenen parella, si el cercle està ben fet...).

- **Millorar el joc:** si un joc resulta avorrit, perillós o caòtic cal plantejar mesures que el millorin, el refinin. I també cal analitzar si el joc és oportú per aquells usuaris i si amb algunes variables pot ser més adient.



EXERCICIS D'ESCALFAMENT

Respiració grupal

Objectiu: prendre consciència de grup

En cercle de peu i agafats per les espatlles. Cada participant comença respirant al seu ritme. De manera progressiva les respiracions individuals es van adaptant a les demés, fins a aconseguir un ritme únic, una respiració grupal.

Salt comú

Objectius

- Prendre consciència del grup.
- Desenvolupar la capacitat de percebre a l'altre per interactuar i comunicar-se amb ell.

Situats en cercle, es comença a saltar individualment segons vingui de gust. Anar adaptant-se de manera progressiva al ritme i tipus de salt dels altres, fins a aconseguir un salt comú. Un cop aconseguit el salt comú hi afegim veu, fent-la pujar o baixar de volum segons indicacions del director de la sessió o l'animador.



Exercici: Salt comú

El tossut

Objectius

- Exercitar l'atenció
- Relaxar-se
- Agafar confiança en els altres membres del grup
- Aprendre a tocar i a ser tocat amb respecte i cura

**apropa
cultura**

Es formen cercles de 8 a 10 membres. Un passa al centre (no forçar) i els altres tanquen el cercle fins a tocar-se amb les espatlles.

El voluntari es col·loca rígid, amb les cames juntes, els genolls sense flexionar, els braços enganxats al cos, al llarg o creuats al pit, i el cap dret. Se'l fa perdre l'equilibri amb suaus empentes i els membres del cercle el van aguantant com si fos un "tossut"

Anem obrint el cercle i el del mig cada cop s'inclinarà més. Es pot fer també de tres en tres on el moviment de desequilibri només és en davant i endarrere.



Exercici: El Tossut

El "ja"

Objectius

- Exercitar la concentració i l'atenció.
- Prendre consciència de grup.
- Treballar la coordinació.
- Proporcionar diversió.
- Trencar bloquejos.
- Treballar l'escolta i l'agilitat física i mental.

Situats en cercle. El director marca diferents pautes per al joc (paraula i gest).

-**Ja**": Passa el moviment al company de la dreta. I així successivament. Quanta més velocitat més concentració i més diversió. (s'acompanya amb la mà dreta cap al company de la dreta alhora que es diu la paraula)

-**Boing**”: Canvi de direcció (s’acompanya físicament traient el pit enfora i enfocant cap al company que va dirigit).

-**Swing**”: Salta un company i passa al següent. (s’acompanya amb un moviment amb el braç com indicant el salt de company).

-**Kapong**”: Canvi de direcció i salt de company.

En aquest exercici es poden canviar les paraules i els gestos al gust del grup o del director de la sessió.

Creuar el cercle

Objectius

- Desenvolupar la imaginació (situació i personatges)
- Coordinació física i mental
- Superar vergonyes i bloquejo
- Potenciar el treball i la solidaritat amb l’altre
- Divertir-se

Dividim el grup en dos. Cada grup es col·loca en una diagonal diferent.

Es marca un espai “teatral” al mig, cada jugador (o parella de jugadors) ha d’actuar com si travessés un ambient concret escollit pel director de la sessió o pels participants (la corda fluixa d’un circ, una pedregal, un llac amb aigua fins la cintura, una gran olla de xocolata, la boira...)

Si es realitza en parelles potenciem la solidaritat i la comunicació



Exercici: Creuar el cercle

Màquines

Objectius

- Coordinació física i vocal
- Potenciar la imaginació
- Potenciar l'escolta i l'observació
- Aprendre a treballar en grup

Tots drets en cercle. Un jugador va al centre del cercle i comença el joc amb un moviment i un so que segueix repetint fins que els altres completen la màquina sencera.

Un segon jugador després de sentir i observar a l'anterior s'uneix a la màquina amb un moviment i un so que complementa el que està fent el primer jugador.

Un per un, la resta del grup es va unint després d'observar fins que la màquina es completa.

Es pot jugar també en grups, donant a cada grup un temps per preparar una màquina que es mostra després als altres jugadors. Es poden idear senyals que indiquen al a màquina si ha d'anar més lenta, parar, més ràpida etc.. Un dels participants pot fer de "director d'orquestra" i fer evolucionar la màquina a ritmes diferents.



Exercici: Màquines

EXERCICIS D'IMPROVISACIÓ

Història encadenada

En cercle. Algú a l'atzar comença a explicar una història completament fictícia. El director de la sessió diu "canvi", i la història ha de continuar per la dreta al punt on ha sigut interrompuda.

S'han de respectar els personatges, llocs i accions ja relatades, encara que es poden modificar al relatar el propi fragment.

El títol

Es busca un títol entre els que fan d'espectadors. Els participants de la improvisació es començaran a situar d'un en un en l'escena. La posició de cada participant ha d'estar relacionada amb les posicions dels altres companys. Quan els participants estan col·locats el director els hi pregunta d'un en un que estan pensant. Acte seguit el director indica a la veu "d'acció" l'inici de la improvisació.

L'objecte

Improvisació amb els objectes, l'espai i la significació:

Es demana als participants que portin algun objecte lligat a una emoció. Els objectes es posen en un lloc al costat de l'escenari. Es crea al centre un "espai escènic" (una taula, una roba negra, un cercle fet amb cinta...)

Es demana a una persona que vagi a buscar un objecte (lligant-lo a una emoció i que no sigui el que ha portat) i el col·loqui en una part d'aquest espai escènic. Ho van fer altres persones, però sempre després d'observar bé el que ja hi ha a l'escenari (fins a 7 o 8)

Som conscients que estem creant una història?

Es demana a diverses persones que expliquin la història que llegeixen a partir dels objectes a l'escena. Es pot fer col·lectivament o de una manera individual. És interessant veure com cadascú té una mirada diferent, com la imaginació individual va completant els significats.

Hi podem seguir afegint elements significatius... sons, música, persones que es mouen o persones que repeteixen frases, diàlegs...

BIBLIOGRAFIA

Bercebal, Fernando. *Taller de Drama*. Ñaque Editora. Ciudad Real 1999

Hernández Sagrados, Inés (Coord.). *Jugando a ser*. Amarú Ediciones. Salamanca 1991

Laferrière, Goerges. *Prácticas creativas para una enseñanza dinámica*. Ñaque Editora. Ciudad Real 1997